

Sociologie voor de praktijk

Werkcollegeopdrachten

Klaas J. Hoeksema
Siep van der Werf

Negende, herziene druk 2021

uitgeverij | C
coutinho

bussum 2021

Deze Werkcollegeopdrachten horen bij *Sociologie voor de praktijk* van Klaas J. Hoeksema en Siep van der Werf.

© 1989/2021 Uitgeverij Coutinho bv

Alle rechten voorbehouden.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl). Voor de readerregeling kan men zich wenden tot Stichting UvO (Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties, www.stichting-uvo.nl). Voor het gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal in knipselkranten dient men contact op te nemen met Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, www.stichting-pro.nl).

Uitgeverij Coutinho

Postbus 333

1400 AH Bussum

info@coutinho.nl

www.coutinho.nl

Noot van de uitgever

Wij hebben alle moeite gedaan om rechthebbenden van copyright te achterhalen. Personen of instanties die aanspraak maken op bepaalde rechten, wordt vriendelijk verzocht contact op te nemen met de uitgever.

ISBN: 978 90 469 0520 3

NUR: 756

Hoofdstuk 2 Socialisatie

Opdracht 1

Op een uit de hand gelopen dancefeest in Hoek van Holland in augustus 2009 werd de negentienjarige Robby van der Leeden gedood door een politiekogel. In het artikel 'Vecht-vrienden' (*NRC Handelsblad*, 17 oktober 2009) wordt de vriendenclub van Robby beschreven. Hierna staan twee onderdelen van het artikel, dat sterk ingekort is, met daaronder de vragen.

Dit verhaal gaat over jongens die houden van voetbal en dansen en vechten. De jongens kennen elkaar van voetbal, van school en, vooral, van straat. Als je vraagt wat ze willen worden zeggen ze: ondernemer, surveyor, steigerbouwer. Het is wat hun vaders doen. Soms vormen ze gelegenhedsgroepen met jongens die bijvoorbeeld ook houden van hardcoremuziek, voetballen, Feyenoord, sleutelen aan scooters of nietsdoen. Ze vormen alleen een heel grote groep als ze uitgaan of willen vechten. Het gaat er niet om hoe sterk je bent, leggen ze uit. Het gaat erom dat je met velen bent. Het is 'een sensatie', zegt Jack. 'Adrenaline. Het geeft een kick als je dertig man tegen elkaar ziet vechten.' 'De laatste keer dat we met z'n allen vochten,' zegt Jack, 'was tegen "de negers van Noord". Wie dat zijn? Buitenlanders. Apen.' Ze houden ook niet van agenten, van Amsterdammers, of van de burgemeester van Rotterdam.

Ze zien zichzelf als 'gewoon jongens zoals ik. Het zijn altijd dezelfde. Ze gaan ook gewoon naar school, of naar hun werk. Of ze doen niks.'

'Het is drugs, drank, het is ook de verslaving. Vechten is ook een verslaving. Als je op je scooter rijdt en de politie zit achter je aan, weet je wat voor kick dat geeft? En dan vechten ze tegen tien man, het wordt steeds mooier.'

Toen Sander thuiskwam met een brommer, zogenaamd van Marktplaats, heeft Ella, zijn moeder, hem naar het politiebureau gebracht. Hij was 15 jaar. Zijn verklaring kwam overeen met die van zijn vriend. Die hadden ze de avond ervoor doorgesproken. Ze mochten gaan. Maar Ella bracht haar zoon terug. Nu bleef ze erbij. Ze nam de agent apart: 'Nu moet je doorzetten,' zei ze. De boete betaalde Sander door voor de eigenaar van de brommer te gaan werken, pizzeria Da Pasquale in Ommoord.

Vriend Davey klaagt over de politie. De politie is er niet voor hen, de politie is tegen hen. Ze hebben een hekel aan de politie, die ze net als Ajacieden 'joden' noemen, of, sinds kort, 'moorde-naars'. 'Zitten we hier gewoon rustig, vragen ze om een identiteitsbewijs. Schrijven ze op wie er zijn. Altijd moeten we onze ID laten zien.'

Ineens zegt Sander: 'Als ik een van die agenten was geweest had ik allang geschoten. Hadden die jongens maar geen stenen moeten gooien. Het is lullig dat het Robby was, maar wat moesten ze dan? Ik weet er niets van maar het schijnt geen pretje te zijn geweest. Die agenten zitten nog steeds thuis. Ik zei het dit weekend ook tegen de jongens: wat zouden jullie doen? Ga je liever dood of schiet je liever de klootzakken die stenen gooien door hun kop? Niemand wist meer iets te zeggen.'

- **Welke waarden zie je in dit stuk genoemd?**
- **Welke rollen zie je?**
- **Zie je voorbeelden van interne en/of externe rollenconflicten?**
- **Is uit het gedrag van de leden van deze groep direct af te leiden hoe ze door hun ouders opgevoed zijn?**

Opdracht 2

In het openbaar vervoer wordt al jaren de ov-chipkaart gebruikt.

- **Is er in het gedrag van de reizigers bij het gebruik van de ov-chipkaart sprake van institutionalisering?**
- **Wat betekent dat voor de sociale controle?**

Opdracht 3

De mobiele telefoon is niet meer weg te denken, zeker niet gezien de mate waarin we er nu gebruik van maken.

- **Geef aan welke waarde(n) daarbij te noemen is (zijn).**
- **Welke normen gelden er bij telefoongebruik in de trein, op school, in de bioscoop, in het restaurant?**
- **Hoe reageren mensen op (luid) mobiel telefoneren waardoor iedereen kan meegenieten? Speelt hier de 'macht van de vanzelfsprekendheid' een rol?**
- **In de trein is er de stiltecoupé. Ga eens kijken en onderzoek hoe stil het daar is. Hoe reageren mensen op geluid en lawaai?**
- **Vraag aan andere studenten of zij zelf praten in de stiltecoupé en in een gewoon treinstel. En wat doen ze met het volume van hun muziek?**
- **Wat zijn de normen bij het luisteren naar radio of muziek in het openbaar vervoer?**

Opdracht 4

Met media zoals smartphones en internet zijn er tal van mogelijkheden om mensen te benaderen. Bij de opleiding Sociaal Juridische Dienstverlening van de Hogeschool van Amsterdam is er een e-mail etiquette.

- **Is een degelijke etiquette een voorbeeld van institutionalisering?**
- **Kun je nog meer regels binnen je eigen onderwijsinstelling aanwijzen waarbij sprake zou kunnen zijn van institutionalisering?**

Opdracht 5

Doordat veel ontevreden mensen druk hebben uitgeoefend, zijn er beperkingen ingesteld voor het (telefonisch) benaderen van mensen voor commerciële activiteiten (verkopen van producten en diensten). Per 1 juli 2021 geldt dat je alleen met toestemming gebeld mag worden.

- **In welke wet is dit geregeld?**
- **Welk theoretisch begrip past bij de volgende uitspraak van een energieaanbieder over deze wet? 'We vinden het niet leuk, maar we moeten door de concurrentie wel zo [telefonisch en ongevraagd] het publiek benaderen.'**
- **Over wat voor normen en waarden gaat het hier?**

Opdracht 6

Ondanks het verbod zien we geregeld mensen die al fietsend of autorijdend aan het bellen of appen zijn. Dat levert vaak levensgevaarlijke situaties op doordat mensen afgeleid zijn en één hand minder aan het stuur hebben.

- **Wat voor oplossingen zou je kunnen bedenken om dit volgens de vier manieren van handhaving tegen te gaan?**

Hoofdstuk 3 Cultuur

Opdracht 1

Elke nieuwkomer van buiten de Europese Unie die zich in Nederland wil vestigen, moet een inburgeringscursus volgen en een toets doen. Op www.inburgeren.nl staat een oefen-inburgeringsexamen. Maak het deel Kennis van de Nederlandse Maatschappij.

- **Hoeveel punten heb je behaald?**
- **Over welke waarden van de Nederlandse cultuur gaat deze toets?**
- **Is (deze manier van) inburgering een goede aanpak voor nieuwkomers?**

Opdracht 2

Studenten met verschillende achtergronden besteden hun vrije tijd op verschillende manieren. Gebruik bij het beantwoorden van de volgende vragen de begrippen uit hoofdstuk 3.

- **Ga je op zaterdag uit?**
- **Wat doe je dan?**
- **Met wie ga je uit?**
- **Waar zullen de verschillen onderling mee samenhangen?**
- **Zie je hierbij ook verschillende culturen en subculturen?**

Opdracht 3

Discotheken en clubs laten je er soms niet in als je sportschoenen (sneakers) draagt.

- **Is hier sprake van stereotypen, vooroordelen of discriminatie?**

Opdracht 4

Wanneer we een onbekende tegenkomen, proberen we op grond van wat we zien een indruk te krijgen van wat voor iemand het is. Sommige personeelsfunctionarissen zeggen dat ze binnen een minuut een oordeel kunnen vellen en weten of ze de goede kandidaat voor zich hebben. Wat anderen aan ons zien, wekt dus verwachtingen over wat voor iemand wij zouden zijn.

- **Stel je voor dat een jong iemand het klaslokaal binnenkomt en op dat moment nog niets zegt. Waar kijk je naar om een indruk te krijgen? Welke indrukken krijg je dan?**

- **Wanneer je tips voor sollicitaties doorneemt, dan staan er ook altijd kledingadviezen bij. Op de site www.carrieretijger.nl stond:**

Wie herinnert zich niet de scène uit de film *Pretty Woman*, waar Julia Roberts een boetiek binnenstapt gekleed in strakke, ultraonthullende kleding. Niemand van het personeel nam haar serieus, ondanks het feit dat ze beschikte over voldoende geld. Maar toen Julia Roberts een paar dagen later perfect gekleed terugkeerde, vielen de verkoopbedienden over elkaar heen om haar te helpen. Beide keren waren de reacties zuiver en alleen gebaseerd op de kleding.

- **Gaat het bij dit soort reacties ook om subculturen?**
- **In welke mate houd je zelf rekening met de groepsnorm of cultuur als je ergens naartoe gaat?**

Opdracht 5

In paragraaf 3.5 van het boek noemt Dagevos modernisering een kernbegrip van de Nederlandse cultuur. Bij modernisering horen dan de processen van secularisatie, individualisering, democratisering en emancipatie. Het wordt als een garantie gezien voor een open samenleving, vrijheid van meningsuiting en pluriformiteit in het denken. Schnabel geeft daarop als reactie een aantal tegenwaarden.

- **Ben je het meer met Dagevos of meer met Schnabel eens? Motiveer je antwoord.**

Hoofdstuk 4 Sociologische benaderingen en betekenisgeving

Opdracht 1

In onze maatschappij zijn veel mensen ontevreden en voelen ze zich tekortgedaan door de (bestuurders van de) samenleving. Op websites laten veel mensen (anoniem) hun onvrede blijken.

- **Waarom gebeurt dat veelal zo hatelijk?**
- **Kun je zeggen dat hier sprake is van een klassenstrijd of is het eerder een disfunctie?**

Opdracht 2

- **Overheerst in Nederland de ideologie van het kapitalisme?**
- **Zie je in onze samenleving ook iets van het socialisme? Wat heeft de verzorgingsstaat daarmee te maken?**

Opdracht 3

Veel bladen hebben een astrologische rubriek waarin staat wat de sterren over onze toekomst vertellen. We steken een kaarsje aan als er een belangrijk of moeilijk moment komt. In het vliegtuig ontbreekt rij nummer 13.

- **Vanuit welke sociologische benadering zijn dit soort fenomenen het beste te verklaren?**

Opdracht 4

- **Mensen laten op internet hun mening horen en doen dat vaak anoniem. Wat zegt de rationelekeuzetheorie hierover?**

Hoofdstuk 5 Sociale verbanden

Opdracht 1

- **Tot welke groep of groeperingen zou jij jezelf rekenen?**
- **Teken een netwerk, zoals in figuur 5.3 op pagina 117, met jezelf als middelpunt. Neem deze tekening mee naar het werkcollege. Zijn er delen van het netwerk die samenvallen? Zijn er spanningen tussen die delen in de zin dat verwachtingen verschillen of zelfs tegengesteld zijn?**

Opdracht 2

De studie die je volgt of hebt gevolgd is een onderdeel van de hogeschool en/of universiteit. De mensen die daarbij betrokken zijn (studenten, docenten, management) zou je als een groepering kunnen zien.

- **Benoem de kenmerken van deze groepering.**
- **Schets de structuur van de studierichting eens. Benoem de structuurkenmerken hierbij.**
- **Welke behoeften van de samenleving vervult het onderwijs?**
- **Hoe kun je zien dat het idee van sociale afstand en sociale ruimte op de opleiding ook letterlijk waar te nemen is?**

Opdracht 3

Ongeveer een derde van de huwelijken loopt uit op een scheiding. Wanneer er jonge kinderen zijn, moet er veel geregeld en afgesproken worden tussen de ouders. Instellingen voor maatschappelijk werk worden veel gemaaid met vragen van ouders die gaan scheiden. Het gaat niet alleen om zakelijke en juridische vragen, maar ook om hun houding en gevoel in de nieuwe situatie en tegenover de ex-partner.

- **Welke soort groepering vormen deze ouders?**

In de wachtruimte zit een aantal mensen te wachten tot ze met een sociaal werker kunnen praten over hun problemen.

- **Wat voor groepering zijn deze mensen in de wachtruimte samen?**

Wanneer er veel vragen en problemen over scheidingen met kinderen zijn, dan komen de sociaal werkers met het idee om een gespreksgroep op te zetten.

- **Zou dat een gemengde groep van mannen en vrouwen kunnen zijn, een groep van verschillende ex-stellen samen of een groep van alleen vrouwen of alleen mannen?**
- **Wanneer de gespreksgroep van gescheiden moeders gevormd is en wekelijks bij elkaar komt, wat voor groepering is het dan?**

Opdracht 4

De studie die je volgt of hebt gevolgd, is een deel van de hogeschool en/of universiteit. Het doel is mensen op leiden tot professionals.

- **Wanneer we spreken over 'wat de opleiding wil', is dat dan een reïficatie (zie ook hoofdstuk 2)?**
- **Organisaties hebben als minisamenleving de behoefte om voort te bestaan ('zich-zelf in stand houden'). Wat kun je in dat kader bedenken over de vier soorten spanningen? Waardoor komt dat?**

Hoofdstuk 6 Sociale ongelijkheid

Opdracht 1

Sociale ongelijkheid wat betreft etniciteit is te zien aan het verschil tussen Turkse, Marokkaanse, Surinaamse, Antilliaanse en autochtone Nederlanders op het gebied van inkomen, werkloosheid, onderwijs, huisvesting. Wanneer we deze groepen vergelijken dan zien we dat de gemiddelde situatie bij de autochtonen veel beter is dan bij de Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond. Tussen de Surinaamse, Antilliaanse, Turkse en Marokkaanse groepen zijn er ook weer verschillen.

- **Waarom hangen werkloosheid, onderwijsniveau, inkomen en huisvesting zo samen?**
- **Waardoor wordt de slechtere situatie van Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond veroorzaakt?**
- **In welke mate is de etnische of religieuze achtergrond bepalend voor je toekomstige positie? Of zijn andere factoren dominantier?**

Opdracht 2

Sociaaleconomische ongelijkheid wordt weleens aangeduid als een verschil in kapitaal (inkomen, vermogen). Er is altijd de vraag: 'Hoe komt iemand aan kapitaal?' Toen een landeigenaar een zwerver van z'n land wegjoeg, vroeg deze aan hem hoe hij toch aan dat land was gekomen. 'Van mijn vader en die weer van zijn vader en die ... eh ... ja, die zal er wel om gevochten hebben', was het antwoord. 'Zullen we er nog eens om vechten', zei de zwerver toen. Veel mensen krijgen kapitaal door erving. Zonder dat je er zelf iets voor doet, kun je op die manier rijk worden. Als je geen rijke ouders hebt, dan heb je dat financiële voordeel niet. Wie erft moet successierechten (belasting) betalen en dat kan variëren van 0 tot 60%, afhankelijk van de relatie met de erflater.

- **Deze tarieven zullen in de toekomst lager worden, maar zou het niet rechtvaardiger zijn om ze juist te verhogen?**

Opdracht 3

In de trein is er eerste en tweede klasse, in het vliegtuig businessclass en economyclass en op school zitten we in een hogere of lagere klas. In de samenleving is er ook verschil in klassen gebaseerd op welstand (inkomen, vermogen), beroepsstatus en opleidingsniveau.

- **Nederland wordt vaak gezien als een open samenleving. Wat wordt daaronder verstaan?**

- **In Nederland kan in principe iedereen mensen miljonair worden. Is dit een bewijs dat Nederland een open samenleving is? Of juist een bewijs dat Nederland geen standensamenleving meer is?**

Opdracht 4

- **In hoofdstuk 6 worden ‘niet te reduceren’ vormen van sociale ongelijkheid genoemd. Weet je nog andere vormen?**

In het boek *Retourtje inzicht* (Loeffen & Tigchelaar, 2013, p. 130) worden de volgende acht identiteitsaspecten bij diversiteit genoemd:

- 1 sekse en gender
- 2 religie en levensbeschouwing
- 3 etniciteit
- 4 seksuele oriëntatie
- 5 levensfase en generatie
- 6 talent en handicap
- 7 klasse
- 8 professionele socialisatie

- **Hoe verhouden deze vormen van ongelijkheid zich met de ‘niet te reduceren’ vormen van sociale ongelijkheid?**

Opdracht 5

Naast financieel kapitaal is er ook cultureel kapitaal. Onder cultureel kapitaal wordt verstaan dat mensen de kennis en vaardigheden hebben om relaties aan te gaan en te onderhouden die hun voordeel kunnen opleveren. Cultureel kapitaal helpt ook om in ‘hogere kringen’ te verkeren.

- **Hoe hangen financieel en cultureel kapitaal samen?**

Er wordt ook wel gesproken over cultureel kapitaal dat nodig is om in hogere kringen te verkeren.

- **Geef eens een omschrijving van de inhoud van cultureel kapitaal (denk hierbij aan de eerdere hoofdstukken). Hoe kom je eraan? Hoe is de relatie met sociale ongelijkheid?**
- **Wordt met het verschil aan kapitaal (kapitalen) ook sociale afstand tussen mensen duidelijk? Geeft dat standsverschil? Hoe zit het met jouw kapitaal?**

Opdracht 6

Steeds meer vrouwen ronden een hogere opleiding af en het gevolg daarvan is dat er steeds meer vrouwelijke artsen en rechters zijn. Niet iedereen is daar even gelukkig mee. Oud-Tweede Kamerlid Joost Eerdmans (LPF) stelde nog in 2009 dat vrouwen te soft zijn om voor strafrechter geschikt te kunnen zijn (*de Volkskrant*, 5 september 2009).

- **Hoeveel topbanen worden bij grote ondernemingen door een vrouw bezet?**
- **Steeds meer meisjes gaan studeren, tegenwoordig meer dan jongens. Hoeveel vrouwen zijn hoogleraar?**
- **Waarom zijn er zo weinig vrouwen in topbanen?**
- **Er is een wet die ondernemingen verplicht een quotum (toegewezen aandeel) van 30% van de topbanen aan vrouwen toe te wijzen. Wat zijn de voor- en nadelen van zo'n regel?**

Opdracht 7

Leeftijd speelt een belangrijke rol in onze samenleving. Mensen doen veel moeite om er jong uit te blijven zien. Maar jongeren worden ook beschouwd als speels, weinig ervaren en nog niet geschikt om verantwoordelijkheid te dragen.

Ouderen zijn misschien wel wijs en ervaren, maar worden ook gezien als star en weinig flexibel. De AOW-leeftijd is omhoog gegaan naar 67 jaar en vier maanden, want we leven langer gezond, maar vanaf het 55e levensjaar neemt de arbeidsdeelname snel af naar rond de 60% op je 64e. Wanneer je boven de 50 bent, is het in de praktijk niet gemakkelijk om een werkgever te vinden: je bent te oud en dus te duur en niet flexibel genoeg.

In onze samenleving wordt tegenstrijdig met leeftijd omgegaan.

- **Weet je nog meer voorbeelden van de kloof tussen verwachtingen en realiteit als het om leeftijd gaat?**

Opdracht 8

Wanneer de rente laag is, lopen de pensioenfondsen het risico dat ze hun uitkeringen moeten korten omdat hun fondsen te weinig opleveren.

- **Lopen ouderen het gevaar dat ze in financiële problemen komen? Niet iedere oudere heeft het ruim. Waar hangt het mee samen?**

Opdracht 9

- **Welke mensen (in Nederland of in het buitenland) zou jij machtig willen noemen?**
- **Waarom wordt iemand machtig genoemd? Vooral mensen vanuit economie (en financiën) en politiek of ook sport, kunst en amusement?**

Opdracht 10

Uitgangspunt van het Nederlandse onderwijs is dat iedereen gelijke kansen heeft. Wanneer je iets wilt bereiken en je de opleiding aankunt, dan haal je diploma's. Toch blijkt dat er nogal verschil in opleidingsniveau is tussen de verschillende groepen in Nederland.

Een startkwalificatie is een afgeronde havo of vwoopleiding of een basisberoepsopleiding (mbo2). In schooljaar 2012/2013 verliet een op de twintig autochtone leerlingen het mbo voortijdig. Onder migranten met een niet-westerse achtergrond varieerde dit van een op de tien Turkse, Surinaamse en overig niet-westerse leerlingen tot een op de acht Antilliaanse leerlingen (Jaarrapport Integratie 2014 van het SCP). Deze verhoudingen wijzigen maar heel langzaam.

- **Verwacht je dat er ook een verschil in vroegtijdige uitval zal zijn tussen jongens en meisjes?**

In het boek wordt al verwezen naar de VPRO-serie *Klassen* over een school in Amsterdam-Noord.

- **Wat kun je in de documentaire over onderwijs en allochtone jongeren waarnemen? In welke mate speelt mee dat de school in Amsterdam-Noord staat?**
- **Bevestigt de documentaire de verschillen die er zijn in de opvoeding van jongens en van meisjes?**
- **Wat kun je in de documentaire 'Uitgesloten' (NTR, 19-7-2015) over het schooladvies aan jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond voor het vervolgonderwijs waarnemen?**

Hoofdstuk 7 Sociaal bewustzijn en identiteit

Opdracht 1

Vroeger hoefden meisjes niet te leren want ze gingen toch trouwen en kinderen krijgen. Wanneer een vrouw werkte dan kon haar man blijkbaar niet genoeg verdienen. Nu studeren meisjes vaker dan jongens. Op de ene opleiding zie je veel meer meisjes dan op de andere.

- **Waarvoor zal dat verschil in studiekeuze tussen meisjes en jongens komen?**
- **Bij sommige studierichtingen studeren veel Marokkaanse, Turkse en Surinaamse Nederlanders. Toch zijn er weinig docenten uit die groepen. Hoe zou dat komen?**

Opdracht 2

Wat is de plaats van godsdienst in de Nederlandse maatschappij? Nederland seculariseert al jaren. Hoewel steeds minder Nederlanders lid zijn van een kerkgenootschap of naar de kerk gaan, luidt de aanhef van alle Koninklijke Besluiten en wetten nog altijd: 'Wij Willem-Alexander, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau'. De invloed van godsdienst is er dus wel in het openbare leven.

- **Kun je nog meer voorbeelden geven van de invloed van godsdienst in het publieke leven?**

Opdracht 3

Koning Voetbal regeert in Nederland. Wedstrijden komen op de televisie, vooraf en achteraf wordt er veel aandacht aan besteed. Vrouwenvoetbal is de snelst groeiende sport in Nederland. Het nationale elftal speelt op internationaal niveau. Toch is er in de media relatief maar weinig aandacht voor deze groei en voor de grote toernooien van het damesvoetbal.

- **Waarom zou dat zo zijn?**
- **Wat voor effect heeft dit op de spelers, denk je? Gebruik hierbij de begrippen uit dit hoofdstuk.**

Opdracht 4

Veel Marokkaanse jongens uit Amsterdam-West blijken weinig buiten hun eigen buurt te komen. Wanneer ze de stad in gaan of naar Zandvoort dan doen ze dat niet alleen, maar samen met anderen.

- **Wat voor effect zal de buurt hebben op de vorming van deze jongens (of denk aan jezelf en je eigen omgeving)?**

Opdracht 5

De Amsterdamse strafrechtadvocaat Gerald Roethof rijdt in een dure Mercedes S-klasse. Hij wordt geregeld door de politie voor controle aan de kant gezet. Zijn collega's rijden in dezelfde soort auto's en dragen dezelfde soort kleding maar ze worden nooit gestopt. Wat is het verschil met hem? 'Dat ik een kleurtje heb en zij niet', vertelt hij. Maar de politie ontkent dat want zij doen niet aan 'etnisch profileren'.

Cartoontekenaar Hein de Kort laat politieagenten bij het aanhouden van een gekleurde chauffeur vragen naar rijbewijs, autopapieren, belastingaanslag IB 2014, enzovoort.

Rapper Typhoon werd in Zwolle staande gehouden door twee agenten. De combinatie van donkere jonge man en dure auto was verdacht. Dit keer wordt wel erkend dat het al jaren een gangbare opsporingsmethode is van de politie om dure auto's aan te houden. Huidskleur wordt als reden genoemd omdat 'allochtonen nu eenmaal vaker crimineel zijn'. Dat is de reactie van Louis Bontes, oud-politieagent en Tweede Kamerlid voor de partij Voor Nederland. Roethof reageert met: 'Als je meer blanke jongens doorlicht worden de criminaliteitscijfers heel anders. Het is een typisch kip-eiverhaal' (*NRC Handelsblad / Het Parool* 1 juni 2016).

Er wordt op radio, tv, sociale media en in de dagbladen veel aandacht aan deze zaak gegeven waarbij de standpunten tegenover 'etnisch profileren' duidelijk samenhangen met de politieke kleur van het medium. De een ziet het als een bewijs dat in Nederland racistisch gehandeld wordt en de ander vindt dat men in de slachtofferrol kruipt.

- **Moet de politie wel werken met 'etnisch profileren' omdat de criminaliteit onder niet-westerse migranten hoger is?**
- **Wat zijn de gevolgen wanneer je op basis van uiterlijke kenmerken (je huidskleur, haarsoort, kleding, sieraden, auto of scooter) vaker staande wordt gehouden door de politie? Speelt hier ook het verschijnsel van de selffulfilling prophecy?**
- **Zie je verbanden tussen de manier van denken over bepaalde groepen die achter 'etnisch profileren' schuilgaat en de hogere werkloosheid onder niet-westerse migranten? Slaat hier de integratieparadox ook op?**

Opdracht 6

In het Social Work is veel werk gericht op het veranderen van het gedrag van de cliënten. Dat betekent dat social workers moeten ingaan op het denken en de verwachtingen van de cliënten en vervolgens daar een verandering in moeten bewerkstelligen. Neem bijvoorbeeld mensen die grote schulden hebben gemaakt.

- **Welke begrippen in dit hoofdstuk spelen hierbij een rol?**

Hoofdstuk 8 Sociale verandering

Opdracht 1

Migratie is altijd een confronterend proces. In de periode waarin de Turken en Marokkanen als gastarbeiders naar Nederland kwamen, werden ze vooral gezien als hardwerkende arbeiders. Toen ze niet terugkeerden naar het moederland maar zich hier vestigden en zich met hun gezinnen herenigden, werd het anders. In het dagelijks leven (wonen, school van de kinderen, het ziekenhuis) werden ze geconfronteerd met een andere (de heersende Nederlandse) cultuur. De kinderen leren op school andere dingen (waarden, normen, regels) dan thuis.

- **Kun je een aantal verschillen tussen de culturen noemen?**

Opdracht 2

- **Geef een aantal voorbeelden van de individualisering van de Nederlandse samenleving.**
- **Wat veroorzaakt het proces van individualisering in Nederland?**
- **Is Nederland een risicosamenleving geworden door de toenemende individualisering?**
- **Kun je zeggen dat individualisering een bedreiging voor de Nederlandse samenleving is, zoals Durkheim dat in 1887 voor Frankrijk beweerde (zie paragraaf 8.9)?**

Opdracht 3

- **Door de technische ontwikkelingen is arbeid in onze maatschappij sinds de industriële revolutie erg veranderd. Geef eens aan op wat voor wijze.**
- **Maar toch blijven er nog veel banen waarin de mensen de handen uit de mouwen moeten steken. Hoe komt dat?**
- **Deze veranderingen op de arbeidsmarkt hebben consequenties voor de eisen aan het opleidingsniveau en aan de inhoud van opleidingen. Welke?**

Opdracht 4

De techniek staat voor niets. We kunnen naar de maan reizen en snel reizen naar het buitenland. Toch gaat dat niet vanzelf. Technisch konden we al geruime tijd een hogesnelheidstrein van Amsterdam naar Parijs laten rijden, maar in de praktijk duurde de implementatie jaren. Blijkbaar is wat technisch mogelijk is niet automatisch in onze samenleving in te voeren. Er moet het een en ander gebeuren voordat het werkt.

- **Ken je meer voorbeelden van hoe techniek moest wachten op toepassing? Kun je aangeven welke menselijke acties er nodig zijn voordat een techniek in gebruik kan worden genomen?**
- **Waarom worden nieuwe technieken vaak als eerste in de wapenindustrie toegepast?**

Opdracht 5

'Het risico dat een huishouden ten minste vier jaar achtereen van een laag inkomen moet rondkomen, is in de recessie van 2013-2014 opnieuw flink gestegen. De toename deed zich vooral voor bij groepen die al een hoge kans op armoede hadden: eenoudergezinnen, niet-westerse huishoudens en huishoudens met een laagopgeleide kostwinner. [Het zijn deze groepen die ook het meest kwetsbaar bleken tijdens de eerste fase van de coronapandemie.] Ook is het aantal minderjarige kinderen dat moet opgroeien in langdurige armoede naar verhouding fors gegroeid', staat in de CBS-publicatie *Armoede en sociale uitsluiting* (2015). Wanneer je in Amsterdam op straat rondkijkt, dan zie je dit niet direct. Ook in Madrid zie je in het centrum met de wereldberoemde musea niet dat Spanje de hoogste werkloosheid van de eurozone heeft (ruim 21 procent van de beroepsbevolking). Hier leven veel kinderen in armoede; er is sprake van ondervoeding, gezinnen die zijn getroffen door de werkloosheid hebben vaak geen geld om voldoende vis, vlees en fruit te kopen (Fedaiia, hulpverlening aan kinderen, nu.nl, 16 oktober 2011). Sinds de coronapandemie is deze situatie zelfs nog verslechterd.

- **Er zijn veel mensen die denken: met mij gaat het goed, maar met ons gaat het slecht, blijkt uit de SCP-onderzoeken. Waar baseren wij ons oordeel op dat het goed of slecht met ons of ons land gaat?**
- **Wanneer we Nederland vergelijken met andere landen, dan scoort Nederland over het geheel hoog wat betreft onderwijs, inkomen, economie, gezondheid, huisvesting, enzovoort. Toch vinden velen dat het niet goed gaat en maken ze zich zorgen over de toekomst. Hoe zou dat komen?**

Opdracht 6

In de zorg is er de laatste jaren veel veranderd. Het werk werd aanbesteed oftewel aan die organisatie gegund die het goedkoop kon doen. Bij stijgende kosten voor de zorg wordt dit gezien als manier om het zuiniger te doen. Hierbij gaat de goedkopere zorg vaak ten koste van de arbeidsvoorwaarden of de geleverde zorg. Omdat de organisatie het aanbod en uitvoering goed moet beheersen, wordt het management versterkt en wordt op efficiency ingezet. De overheadkosten nemen toe.

Voor veel werkers in de zorg wordt het werk er niet leuker op: strikter georganiseerd, werkprocessen opgedeeld en over meer werkers verdeeld, minder invloed op het vormgeven van het werk en bijhouden hoeveel minuten aan welke verrichting besteed en minder baanzekerheid.

Veel werkers nemen afstand van deze aanpak en kiezen ervoor om los van de grote ondernemingen te werken. Ze gaan aan de slag in een organisatie waar ze met collega's in kleine onafhankelijke buurtteams zelf hun roosters maken, collega's aannemen en bepalen hoelang ze bij een cliënt blijven. Jos de Blok begon jaren geleden aan zijn keukentafel met Buurtzorg: teams van acht tot twaalf (wijk)verpleegkundigen en wijkziekenverzorgenden, die hun eigen kantoor inrichten en thuiszorg leveren aan zelfstandig wonende cliënten. Dit doen zij in nauwe samenwerking met de

huisartsen, het ziekenhuis en het sociale netwerk van de buurt. Ze zijn volledig verantwoordelijk voor de zorg voor hun cliënten en bepalen zelf wat die nodig hebben. Het resultaat is hogere productiviteit, weinig overhead, weinig ziekteverzuim en weinig verloop van personeel, minder uren zorg per patiënt door uitvoerige intake voor zorg op maat.

(Uit: Businesscase Buurtzorg (2013), in: *Zelfsturende teams in de thuiszorg, Handleiding voor managers, projectleiders en bestuurders*. Utrecht, In Voor Zorg, ministerie van VWS en Vilans)

Buurtzorg is enorm gegroeid in de loop der jaren.

- **Is dit een voorbeeld van machinebureaucratie of van netwerkorganisatie? Licht dit toe.**
- **Zou niet veel meer werk volgens deze principes van zelfstandig werken en zelfsturende teams georganiseerd kunnen worden?**

Hoofdstuk 9 Sociale beweging in organisatie

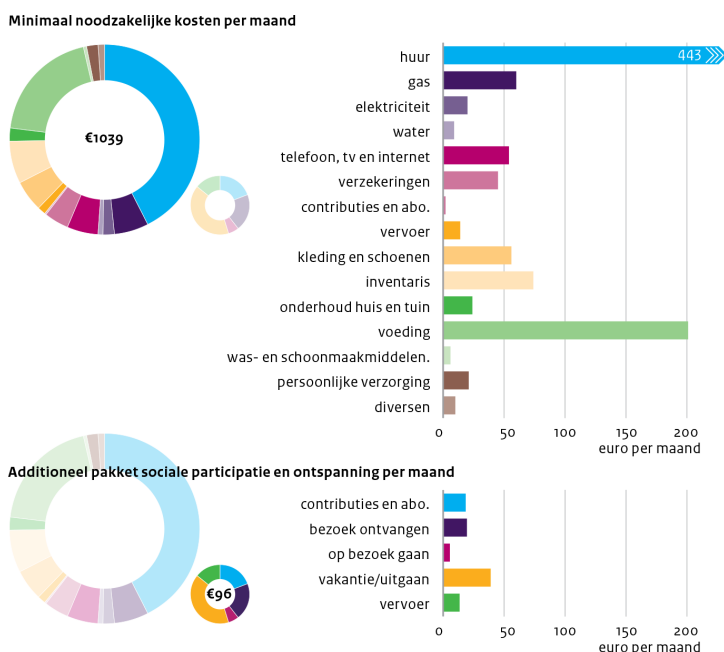
Opdracht 1

- Over welke machtsmiddelen beschikken mensen met macht?

Opdracht 2

Macht wordt in *Sociologie voor de praktijk* geschetst als het vermogen om greep op je toekomst te hebben en daarvoor doelstellingen kunnen formuleren, over middelen beschikken en anderen kunnen beïnvloeden.

In het kader van armoedebeleid wordt veelal gesproken over een ‘cultuur van armoede’ die doorbroken moet worden.

Het huurbedrag is de brutohuur, dus vóór aftrek van eventuele huurtoeslag. We tellen een fictief bedrag aan ontvangen huurtoeslag (passend bij deze brutohuur) bij het inkomen op. De ziektekostenpremie (basispakket en eventuele aanvullende verzekering) is geen onderdeel van de post ‘verzekeringen’. Deze kosten trekken we – net als de overige zorgkosten – van het inkomen af.

Bron: (Nibud 2017: 95-100) en WoON2015, SCP-bewerking (Armoede in kaart 2019).

- Wat zou er bedoeld worden met ‘cultuur van de armoede’?
- Wat wordt er bedoeld met ‘empowerment’ (hoofdstuk 7) van achtergestelde groepen?

Opdracht 3

Er zijn tijdschriften voor ouderen (*Plus Magazine*), een radio- en televisieorganisatie (Omroep Max) en ouderen organiseren zich in bonden en politieke partijen.

- **Waarom verenigen ouderen zich?**
- **Is het een sociale beweging?**
- **Speelt hierbij ook de vraag naar het ontdekken van een eigen identiteit zodat je goed voor je belangen kunt opkomen?**

Opdracht 4

- **Zijn georganiseerde ouderen die opkomen voor hun belangen een voorbeeld van veranderde ideeën of van veranderde omstandigheden?**

Hoofdstuk 10 Rechtvaardigheid, conflict en emancipatie

Opdracht 1

In hoofdstuk 9 en 10 van *Sociologie voor de praktijk* wordt de geschiedenis van de Nederlandse arbeidersbeweging geschetst. Daar zie je de drie aspecten van macht en de drie fasen van emancipatie voor deze emancipatiebeweging beschreven.

- **Waarom zal het voor de arbeidersbeweging zo moeilijk geweest zijn om zich te organiseren?**
- **Waarom zijn veel werknemers nu geen lid van een vakbond?**

Opdracht 2

Bekijk het filmpje 'Kop of munt' over 'de laatste Marokkaan'.

- **Wat is de bedoeling van de makers van de film, denk je?**

Wanneer we naar de situatie van veel Nederlanders met een migratieachtergrond kijken, dan is er sprake van achterstand.

- **Welke mogelijkheden en welke moeilijkheden zou een emancipatiebeweging van Turken of Marokkanen in Nederland hebben?**
- **Waarom is het belangrijk om vertegenwoordigers op geïnstitutionaliseerde posities te krijgen?**

Opdracht 3

Tijdens de kredietcrisis van 2007 tot 2011 was er veel verontwaardiging over hoge verdiensten in het bedrijfsleven en vooral bij de banken. Ook nu nog ontstaat er iedere keer opnieuw een rel in de media als een Raad van Commissarissen een topbestuurder aanstelt of een nieuwe beloning aanbiedt. Het tegengeluid is: wanneer je uitrekent hoe hoog het bedrag is dat deze topondernemers en bankiers krijgen vergeleken met de omzet van hun onderneming of bank, dan is hun beloning maar een klein percentage.

- **Is het niet belangrijker om te zorgen voor een redelijk minimuminkomen voor iedereen dan je zo druk te maken over de top? Welke rechtvaardigheidsbeginselen spelen hier mee?**

Opdracht 4

- **Zijn de mensen die illegaal in Nederland verblijven een minoriteit? Kan zich van daaruit een emancipatiebeweging ontwikkelen?**

Opdracht 5

- **Radicale leden van een emancipatiebeweging kunnen overgaan tot acties waar ook hun eigen mensen het slachtoffer van worden. Is dat een voorbeeld van de emancipatieparadox?**

Opdracht 6

In Nederland wordt veel gepraat, gedacht en geschreven over racisme. In *De Telegraaf* (2 juni 2016) wordt geschreven dat de regeringscoalitie zich ergert aan 'Misbruik van racismekaart' door 'mensen die claimen dat Nederland massaal racistisch is geworden'.

Thijs Kleinpaste schrijft in reactie hierop: 'Er is een bijzondere soort zelfgenoegzaamheid voor nodig om iemand voor te houden dat zijn ervaringen vermoedelijk wel overdreven zullen zijn, omdat je je zelf niet kunt voorstellen dat je in staat bent tot racisme.' Zijn conclusie is dat het aankaarten van racisme wordt gezien als 'een misplaatst wentelen in slachtofferschap'.

In *Sociologie voor de praktijk* komen meerdere keren de positie en het sociaal bewustzijn van het slachtoffer aan de orde. In hoofdstuk 7 bespraken we zo het 'slachtofferdenken', waarbij het slachtoffer de eigen situatie ziet als iets waartegenover hij machteloos staat en als iets wat te wijten is aan niet te beïnvloeden oorzaken.

In hoofdstuk 10 wordt gewezen op het 'zieligheidssyndroom', waarbij minoriteiten in een slachtofferrol worden geplaatst en daarmee geen verantwoordelijkheid meer hoeven te nemen voor hun eigen positie. Anderen kunnen daarbij de leden van de groep goedbedoeld beschouwen als onmondige, niet serieus te nemen mensen voor wie gezorgd moet worden.

- **Is het aan de kaak stellen van racisme een overdreven reactie van overgevoelige mensen die hun situatie aan anderen wijten? Is juist het niet erkennen van racisme een overdreven reactie van ongevoelige mensen die hun eigen situatie niet kritisch kunnen bekijken?**
- **Hoe zouden we volgens *Sociologie voor de praktijk* de situatie van het slachtoffer kunnen plaatsen?**
- **Tegenwoordig is er hernieuwde aandacht voor het Nederlandse slavernijverleden in de Nederlandse koloniën en vooral in Suriname. De Gemeente Amsterdam heeft recent excuses aangeboden voor het slavernijverleden. Vanuit welk emancipatieproces is deze aandacht te verklaren?**